

УДК 330

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-262-5(1)-156-160

РЗАЄВ Г. І.,
ВЕРБ'ЯНСЬКА О. О.
Хмельницький національний університет

СУЧАСНІ АНАЛІТИЧНІ СПРЯМУВАННЯ ОЦІНКИ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ПРОЯВУ ЗАГРОЗ НА РІВНІ ПІДПРИЄМСТВА

В статті розглянуто існуючі теоретичні підходи до розуміння загроз підприємству. Досліджено сучасні розуміння поняття загрози. Проведено узагальнення площин досліджень поняття «загрози» у новітній літературі. Загроза як чинник, що створює небезпеку діяльності. Загроза представлена як сукупність умов, процесів, факторів, які створюють небезпеку для реалізації економічних інтересів. Представлено можливі наслідки прояву загроз на рівні господарюючого суб'єкта. Розглянуто класифікацію загроз економічній безпеці підприємства. Представлено сучасні аналітичні спрямування оцінки негативних наслідків прояву загроз.

Ключові слова: загроза, небезпека, наслідки прояву загроз, негативний вплив загроз, класифікація загроз.

RZAIIEV H.,
VERBIANSKA O.
Khmelnytsky National University

MODERN ANALYTICAL DIRECTIONS OF EVALUATION OF NEGATIVE CONSEQUENCES OF THE PRODUCTION AT THE LEVEL OF THE ENTERPRISE

The article deals with the existing theoretical approaches to understanding the threats to the enterprise. The modern understanding of the concept of threat is explored. A generalization of the research areas of the concept of 'threats' in the latest literature has been carried out. The threat as a factor creating a hazard of activity. The threat is presented as a set of conditions, processes, factors that create a danger to the realization of economic interests. The possible consequences of manifestations of threats at the level of the business entity are presented. The threat as a process creates a variety of risks. The threat as a factor violates the stability of the operation of the enterprise. The threat as a process causes potential or actual losses for the enterprise. The threat as a process poses a threat to the financial interests of the enterprise. The threat as a factor causes material and moral damage. The threat poses a threat and impedes the realization of economic interests. The classification of threats to economic safety of the enterprise is considered. The probability of a threat is considered to be both real and unlikely. By systematic manifestation there are systematic, unsystematic. By degree of influence, study minor, substantial, significant catastrophic. By the possibility of neutralization, those exposed or non-neutralized are identified. The cycle of management is studied by operational, current, strategic. The present analytical directions of estimation of negative consequences of the manifestation of threats are presented. The important direction of occurrence of threats during the process of formation of expenses, incomes, financial results is allocated. It is emphasized on the expediency of estimating the level of balance voltage of the enterprise. An equally important area of analytical research is the assessment of the level of financial security of the enterprise, its financial stability and the probability of bankruptcy.

Key words: threat, danger, consequences of manifestation of threats, negative influence of threats, classification of threats.

Постановка проблеми. Процеси розвитку та трансформації системи ринкових відносин напружують залежать від рівня загроз та небезпек під час функціонування господарюючих суб'єктів. Нестабільність економічного розвитку та нестійкий стан економіки посилюють рівень як внутрішніх, так і зовнішніх загроз щодо розвитку господарюючих суб'єктів на перспективу. Виникнення загроз та зростання їх рівня значно впливають на зростання рівня ризику функціонування підприємств за умов нестабільної економіки. За сучасних умов є важливим своєчасне виявлення можливих загроз, їх попередження та запобігання їх прояву за можливими об'єктами виникнення.

Аналіз останніх досліджень. Питання оцінки загроз, їх розуміння, впливу на стан безпеки підприємства досліджували Бендиков М.А., Васильців Т.Г., Варналій З.С., Ганущак Т.В., Горячева К.С., Гусаров В.Г., Єрмошенко М.М., Зубок М.І., Ляш О.І., Куркін М.В., Кюне О.О., Мельник С.І., Міценко Н.Г., Назаренко Д.В., Пашнюк Л., Понікаров В.Д., Рубцов В.С., Рудніченко Є.М., Яременко С.М. та ін.

Бендиков М.А. досліджував питання оцінки загроз економічній безпеці за умов кризового розвитку та нестійкої економіки [1]. Зубок М.І., Рубцов В.С., Яременко С.М., Гусаров В.Г. досліджували питання оцінки та розуміння економічної безпеки та загроз її стану на рівні суб'єктів господарювання [6]. Картузов Є.П. досліджував вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки господарюючих суб'єктів [7]. Класифікацію загроз економічній безпеці підприємства у розрізі її видів та ознак вивчали Кузнецова І.О., Кюне О.О. [8]. Питання та проблеми контролю й захисту економічної безпеки діяльності підприємств вивчали Куркін М.В., Понікаров В.Д., Назаренко Д.В. [9]. Сутність та розуміння понять загроза, ризик, небезпека їх взаємозв'язок із системою економічної безпеки вивчав Рудніченко Є.М. [12].

Питання та проблеми оцінки загроз та небезпек на сьогодні досліджуються значним колом науковців. При тому, площини досліджень, акценти і пріоритетні напрями оцінки загроз значно різняться.

Ситуація, що склалася, зумовлює появу дискусійних питань, підкреслює актуальність теми і породжує необхідність подальших розробок та досліджень.

Мета дослідження. Дослідити сучасні теоретичні підходи до розуміння поняття «загроза» на рівні господарюючого суб'єкта, окреслити існуючі площини досліджень, обумовити наслідки негативного впливу загроз на рівні суб'єкта господарювання. Мета статті може бути досягнута шляхом виконання наступних завдань: дослідити існуючі теоретичні підходи до розуміння загроз діяльності підприємства; узагальнити існуючі площини досліджень та довести їх розгалуженість та невизначеність; обумовити можливі негативні наслідки прояву загроз на результати діяльності підприємства; розглянути класифікаційні ознаки загроз за умов євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна, організаційна і політична системи суспільства безпосередньо залежать від його господарської діяльності, тобто розвитку економіки, галузей, підприємств. Сучасний стан розвитку все частіше можна назвати ризиковим, що ускладнюється умовами нестабільності. Нестійкий розвиток сприяє все більше прояву елементів ризику, що є наслідком виникнення загроз. Загрозу можна розглядати як дію, фактор, ситуацію, що порушує стійкість функціонування підприємства, наносить матеріальної та нематеріальної шкоди та призводить до втрати економічних вигод для підприємства. Є важливим розглянути основні визначення щодо розуміння поняття загрози у економічній літературі.

За сучасних умов господарювання загрозу вивчають як чинник, як дію чи бездіяльність, як сукупність умов, процесів, факторів та ін. Бендиков М.А. вважає, що загроза – це сукупність умов і факторів, які створюють небезпеку для реалізації економічних інтересів, яка, в свою чергу, може створювати різноманітні ризики [1, с. 547–583]. На думку Варналій З.С., загроза – це сукупність умов і факторів, які створюють небезпеку для реалізації економічних інтересів, яка, в свою чергу, може створювати різноманітні ризики [4, с. 237]. Так, Мельник С.І. вважає, що загроза – це реальна можливість впливу дії навмисного чи ненавмисного характеру, що порушує стійкість функціонування підприємства, наносить матеріальної та нематеріальної шкоди, яка призводить до відхилень від стратегії [10, с. 97]. На думку Ганущак Т.В., загроза – це дія дестабілізуючих природних факторів і/або суб'єктивних, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації [3, с. 119]. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. вивчають загрозу як наявне чи потенційно можливе явище або чинник, який створює небезпеку для реалізації фінансових інтересів підприємства та не дає можливості виконувати на належному рівні роботу згідно домовленостей [5, с.135]. Загрозу як сукупність умов, процесів, факторів, що перешкоджають реалізації економічних інтересів чи створюють небезпеку для них розглядає Васильців Т.Г. По суті, загроза економічної безпеки може бути визначена як деякий збиток, інтегральний показник якого характеризує рівень зниження економічного потенціалу за певний проміжок часу [2, с. 310]. Зубок М.І. наголошує, що під загрозою діяльності суб'єкта підприємництва можна розуміти потенційні чи реальні дії певних осіб (юридичних чи фізичних), здатні нанести конкретному суб'єкту матеріальної або моральної шкоди [6, с.18].

Як видно із визначень наведених вище підходів та площин досліджень сучасних науковців значно різняться. Узагальнення проведені нами дали змогу окреслити площини дослідження та спрямування розуміння загрози на рівні господарюючого суб'єкта (див. рис. 1).

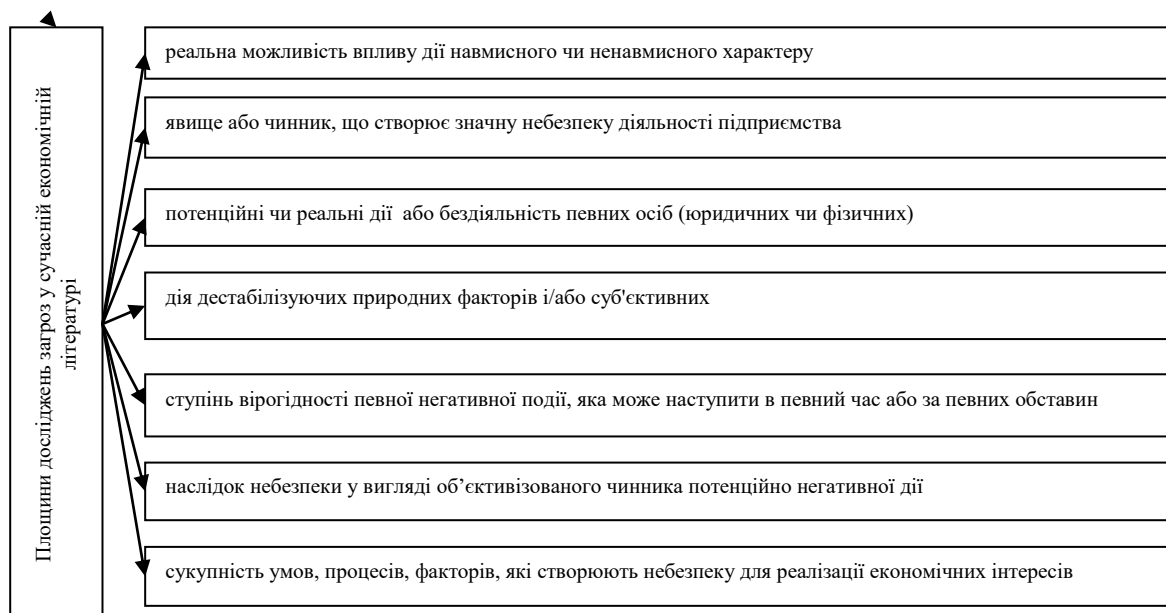

Рис. 1. Узагальнення площин досліджень поняття «загроза» у сучасній літературі

Дослідження теоретичних підходів до розуміння загроз підприємства дало змогу виявити негативні напрями їх прояву на рівні підприємства, які представлено нами на рис. 2.

Здійснюючи узагальнення площин дослідження поняття «загроз» та наслідків їх прояву на рівні суб'єкта господарювання, вважаємо за доцільне запропонувати наше бачення даної категорії. Відтак, загроза, на нашу думку, представляє собою загальний результат процесів функціонування господарюючого суб'єкта, який акумулюється через негативний вплив внутрішніх та зовнішніх факторів і відображається на діяльності господарюючого суб'єкта, у вигляді виникнення умов ризикових ситуацій, негативні наслідки яких можуть призвести до втрати економічних вигод для підприємства, що призведе до небажаних змін активів та джерел їх формування.

В економічній літературі пропонується класифікувати загрози за джерелом виникнення, за ступенем ймовірності настання, за систематичністю та частотою прояву, за ступенем ймовірності настання, за можливістю нейтралізації, за циклом управління та ін. [8] (див. рис. 3).

Напрями прояву загроз на рівні суб'єкта господарювання	створюють небезпеку та перешкоджають реалізації економічних інтересів
	створюють різноманітні ризики
	порушують стійкість функціонування підприємства
	наносять матеріальну та нематеріальну шкоду, яка призводить до відхилень від стратегії
	небезпека для реалізації фінансових інтересів підприємства та не дають можливості виконувати на належному рівні роботу згідно домовленостей
	збиток, інтегральний показник якого характеризує рівень зниження економічного потенціалу за певний проміжок часу
	матеріальна або моральна шкода
	створюють значну небезпеку стійкому функціонуванню економічної системи
	порушують стійкість функціонування підприємства, наносять матеріальну та нематеріальну шкоду
	спричиняють потенційні або реальні втрати для організації

Рис. 2. Можливі наслідки прояву загроз на рівні господарюючого суб'єкта

Зовнішні загрози можна охарактеризувати як неконтрольовані, спонтанні, глобальні чинники, до яких можна віднести наступне:

1. Скупка акцій, боргів підприємства небажаними партнерами чи підставними компаніями.
2. Наявність значних фінансових зобов'язань у підприємства (як великої кількості позикових засобів, так і великих заборгованостей підприємству).
3. Нерозвиненість ринків капіталу та їхньої інфраструктури;
4. Недостатньо розвинена правова система захисту прав інвесторів і виконання законодавства.
5. Кризу грошової і фінансово-кредитної систем.
6. Нестабільність економіки.
7. Недосконалість механізмів формування економічної політики держави. [7, с. 116-117].

Внутрішні загрози виникають в середині підприємства, вони можуть бути вчасно попереджені та визначені: неправильна кадрова політика підприємства; дії або бездіяльність працівників підприємства, що суперечать інтересам його комерційної діяльності; витік або втрата інформаційних ресурсів; конфліктні ситуації між працівниками підприємства.

Систематичні загрози один раз виникнувши, існують завжди (або тривалий час) і впливають на діяльність підприємства (суттєва зміна законодавства, посилення конкуренції між виробниками однорідної продукції тощо). Та несистематичні загрози, що впливають на діяльність підприємства або стохастично, або з визначеним періодом виникнення (сезонні коливання попиту на продукцію, загрози стихійних лих, тимчасовий розрив відносин з постачальником або підрядчиком, нестабільність роботи дилерської мережі тощо).

На керовані загрози можливий прямиий вплив з боку керівництва підприємства з метою зміни рівня загрози. Непрогнозовані (некеровані) загрози не підлягають прямому впливові. Вони відображають загрози загального рівня розвитку ринкових відносин у країні, а тому керівництву малого підприємства обов'язково треба враховувати їх у своїй діяльності [2, с. 315].

У діяльності будь-якого підприємства існує кілька економічних циклів: криза – спад – депресія – поживлення – піднесення. За весь період своєї діяльності підприємство може зустрічати різноманітні загрози, і якщо їх вчасно не попередити або не ліквідувати наслідки, то це може призвести до негативних наслідків, а саме до появи нової кризи підприємства, а інколи і його банкрутства та ліквідації.

Кожному підприємству, яке планує само реалізуватися, необхідно уміти визначати загрозу відповідно до її класифікації, відтак воно зуміє застосувати правильні інструменти для ліквідації загрози.

Висновки. За проведеними дослідженнями та власним баченням загрози варто відзначити, що загроза виступає небезпекою у разі настання негативних наслідків прояву її впливу. У разі настання негативних наслідків, є важливим визначити сучасні аналітичні спрямування їх оцінки на рівні підприємства. Як загроза реалізації економічних інтересів функціонування підприємства, перш за все,

доцільно дослідити показники процесу формування показників витрат, доходів, фінансових результатів та оцінити інтенсивність їх динаміки (оцінити взаємозв'язок їх темпів зростання). Наступним аналітичним напрямом є оцінка рівня балансової напруги підприємства, а саме оцінка залежності темпів зростання власного капіталу, активів та запозиченого капіталу. Не менш важливим спрямуванням аналітичних досліджень є оцінка рівня фінансової безпеки підприємства, його фінансової стійкості та ймовірності настання банкрутства. Оперативна оцінка прояву ризикових ситуацій дасть змогу своєчасно виявити можливі негативні ознаки їх на рівні суб'єкта господарювання й своєчасно розробити систему профілактичних та запобіжних заходів і відповідно мінімізувати негативний вплив загроз на розвиток підприємства за умов нестабільної економіки.

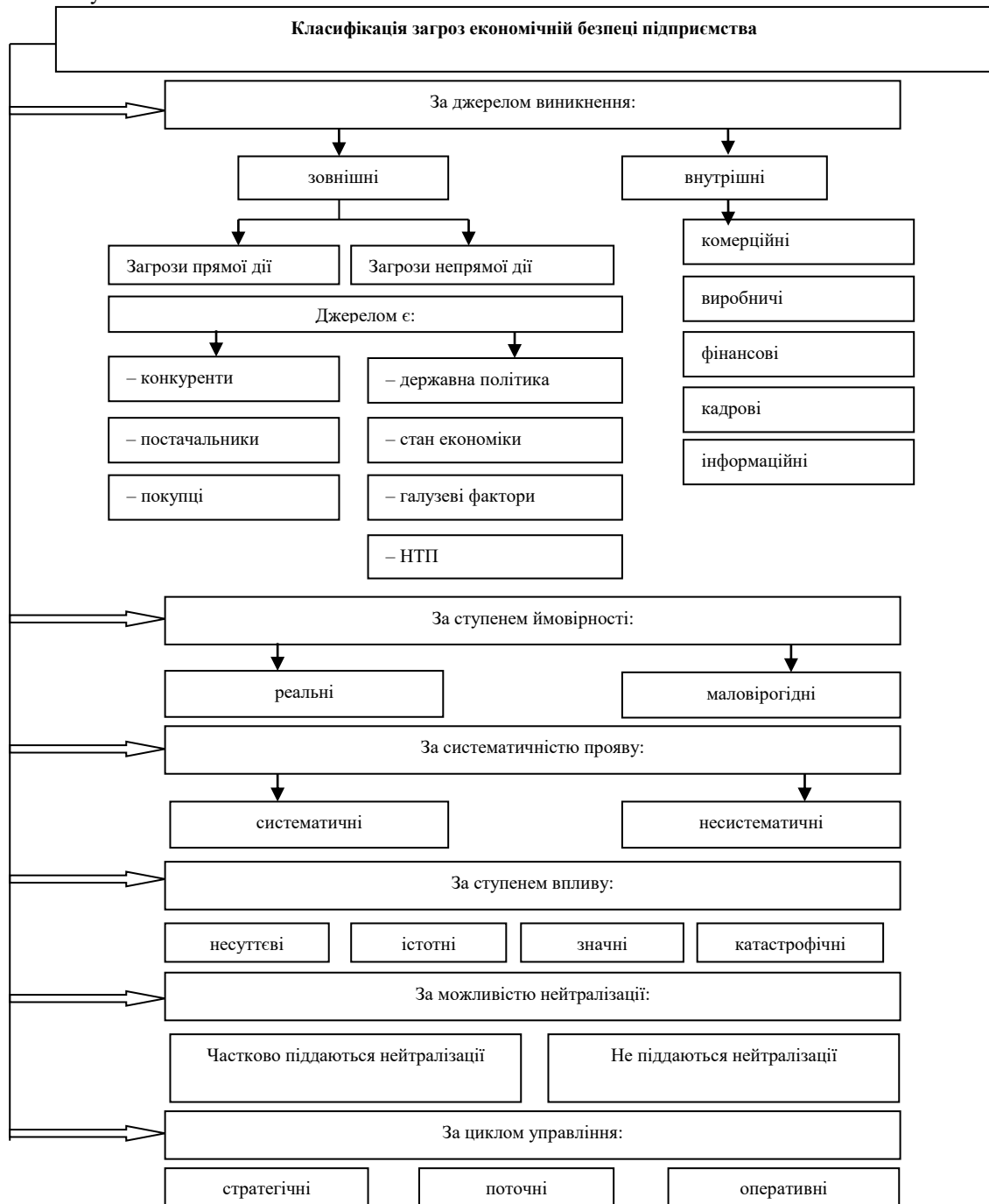

Рис. 3. Класифікація загроз економічній безпеці підприємства [8]

Література

1. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития [Электронный ресурс] / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – Режим доступа : <http://mevriz.ru/articles/2000/2/1507.html>.
2. Васильців Т. Г. Економіка малого підприємства : навч. посіб. / Т. Г. Васильців, О. І. Іляш, Н.Г. Міценко ; за ред. Т. Г. Васильціва. – К. : Знання, 2013. – 446 с.

3. Ганущак Т.В. Фінансова безпека бізнесу : навч. посібник / Т.В. Ганущак. – К. : Департамент поліграфії Університету «КРОК», 2016. – 266 с.
4. Економічна безпека : навч. посіб. / за ред. Варналій З. С. – К. : Знання, 2009. – 647 с.
5. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. монографія / Єрмошенко М.М., Горячева К.С. – К. : Національна академія управління, 2010. – 232 с.
6. Зубок М.І. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : навчальний посібник / М.І. Зубок, В.С. Рубцов, С.М. Яременко, В.Г. Гусаров / за заг. ред. Зубка М.І. – К., 2012. – 226 с.
7. Картузов Є. П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств / Є. П. Картузов // Економіка та управління підприємствами. – 2012. – № 9 (135). – С. 115–124.
8. Кузнецова, І. О. Класифікація загроз економічній безпеці підприємства / І. О. Кузнецова, О.О. Кюне // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць ; за ред. М. І. Зверякова та ін. – Одеса : Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип. 3. – № 58. – С. 120–128. – ISSN 2313-4569
9. Куркін М.В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств : навч. посібн. / М.В. Куркін, В.Д. Понікаров, Д.В. Назаренко. – Х. : ФОП Павленко О.Д. ; ВД «НЖЕК», 2010. – 388 с.
10. Мельник С. І. Система загроз економічній безпеці підприємства / С. І. Мельник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 23.16. – С. 97–103.
11. Пашнюк Л. О. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх неутралізації / Л.О. Пашнюк // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2013. – № 151. – С. 93–97.
12. Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2013. – № 25 (I). – С. 188–195.
13. Терещенко О. О. Антикризисне фінансове управління підприємстві : монографія / Терещенко О. О. – 2-е вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 268 с.

References

1. Bendykov M.A. Ekonomicheskaya bezopasnost promyshlennogo predpriyatiya v usloviyakh kryzysnogo razvitiya [Elektronnyy resurs] / M.A. Bendykov // Menedzhment v Rossyy u za rubezhom. – 2000. – № 2.– Rezhym dostupa : <http://mevriz.ru/articles/2000/2/1507.html>.
2. Vasylytsiv T. H. Ekonomika maloho pidpriemstva : navch. posib. / T. H. Vasylytsiv, O. I. Iliash, N. H. Mitsenko ; za red. T. H. Vasylytsiva. – K. : Znannia, 2013. – 446 s.
3. Hanushchak T.V. Finansova bezpeka biznesu : navch. posibnyk / T.V. Hanushchak. – K. : Departament polihrafii Universytetu «KROK», 2016. – 266 s.
4. Ekonomichna bezpeka : navch. posib. / za red. Varnalii Z. S. – K. : Znannia, 2009. – 647 s.
5. Yermoshenko M.M. Finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: derzhava i pidpriemstvo : nauk. monohrafiia / Yermoshenko M.M., Horiacheva K.S. – K. : Natsionalna akademiia upravlinnia, 2010. – 232 s.
6. Zubok M.I. Ekonomichna bezpeka subiektiv pidpriemnytstva : navchalnyi posibnyk / M.I. Zubok, V.S. Rubtsov, S.M. Yaremenko, V.H. Husarov / za zah. red. Zubka M.I. – K., 2012. – 226 s.
7. Kartuzov Ye. P. Vplyv ryzykiv i zahroz na stan finansovoi bezpeky pidpriemstv / Ye. P. Kar-tuzov // Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy. – 2012. – № 9 (135). – S. 115–124.
8. Kuznetsova, I. O. Klasyfikatsiia zahroz ekonomichnii bezpetsi pidpriemstva / I. O. Kuznetsova, O. O. Kiune // Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen : zb. nauk. prats ; za red. M. I. Zvieriakova ta in. – Odessa : Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet. – 2015. – Vyp. 3. – № 58. – S. 120–128. – ISSN 2313-4569
9. Kurkin M.V. Kontrol ta zakhyst ekonomichnoi bezpeky diialnosti pidpriemstv : navch. posibn. / M.V. Kurkin, V.D. Ponikarov, D.V. Nazarenko. – Kh. : FOP Pavlenko O.D. ; VD «INZhEK», 2010. – 388 s.
10. Melnyk S. I. Systema zahroz ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva / S. I. Melnyk // Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – 2011. – Vyp. 23.16. – S. 97–103.
11. Pashniuk L. O. Zahrozy ekonomichnii bezpetsi pidpriemstva ta zasoby yikh netstralizatsii / L. O. Pashniuk // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Ekonomika. – 2013. – № 151. – S. 93–97.
12. Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo. – 2013. – № 25 (I). – S. 188–195.
13. Tereshchenko O. O. Antykryzove finansove upravlinnia pidpriemstvi : monohrafiia / Tereshchenko O. O. – 2-e vyd., bez zmin. – K. : KNEU, 2006. – 268 s.

Рецензія/Peerreview : 01.10.2018 Надрукована/Printed : 31.10.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Войнаренко М. П.